

ISSN 1999-4214 (print)
ISSN 2957-5095 (online)

ЕУРАЗИЯ ГУМАНИТАРЛЫҚ ИНСТИТУТЫНЫҢ

ХАБАРШЫСЫ

ВЕСТНИК

ЕВРАЗИЙСКОГО
ГУМАНИТАРНОГО
ИНСТИТУТА

BULLETIN

OF THE EURASIAN
HUMANITIES
INSTITUTE

№4/2025

Жылына 4 рет шығады
2001 ж. шыға бастаған

Выходит 4 раза в год
Начал издаваться с 2001 г.

Published 4 times a year
Began to be published in 2001

Астана, 2025

Бас редактор **Дауренбекова Л.Н.**
А.Қ. Құсайынов атындағы Еуразия гуманитарлық институтының доценті,
филология ғылымдарының кандидаты
Жауапты редактор **Алимбаев А.Е.**
А.Қ. Құсайынов атындағы Еуразия гуманитарлық институтының доценті,
философия докторы (PhD)

Редакция алқасы

Аймұхамбет Ж.Ә.	филология ғылымдарының докторы, профессор, Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ, Астана, Қазақстан
Ақтаева К.	филология ғылымдарының докторы, профессор, А. Мицкевич атындағы Польша университеті, Познань, Польша.
Әбсадық А.А.	филология ғылымдарының докторы, профессор, А. Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университеті, Қостанай, Қазақстан
Аасланд Е.	философия докторы (PhD), профессор
Бредихин С.Н.	филология ғылымдарының докторы, профессор, Солтүстік Кавказ федералды университеті, Ставрополь, РФ
Гайнуллина Ф.А.	филология ғылымдарының кандидаты, доцент Ә. Бөкейхан атындағы университеті, Семей, Қазақстан
Ермекова Т.Н.	филология ғылымдарының докторы, профессор, Қазақ ұлттық қыздар педагогикалық университеті, Алматы, Қазақстан
Есиркепова К.Қ.	филология ғылымдарының кандидаты, қауымдастырылған профессор, А. Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университеті, Қостанай, Қазақстан
Жүсіпов Н.Қ.	филология ғылымдарының докторы, профессор, Торайғыров университеті, Павлодар, Қазақстан
Каранфил Г.	философия докторы (PhD), профессор, Комрат мемлекеттік университеті, Кишинев, Молдова
Курбанова М.М.	филология ғылымдарының докторы, профессор, Алишер Навои атындағы Ташкент мемлекеттік өзбек тілі мен әдебиеті университеті, Ташкент, Өзбекстан
Қамзабекұлы Д.	ҚР ҰҒА академигі, филология ғылымдарының докторы, профессор, Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ, Астана, Қазақстан
Құрысжан Л.Ә.	филология ғылымдарының кандидаты, профессор, Ханкук шетелтану университеті, Сеул, Оңтүстік Корея
Онер М.	философия докторы (PhD), профессор, Эгей университеті, Измир, Туркия
Олдфилд А.	Философия докторы (PhD), профессор, Каролина Университеті Каролина, АҚШ
Пименова М.В.	филология ғылымдарының докторы, профессор, Шет ел тілдері институты, Санкт-Петербург, РФ
Сайфулина Ф.С.	филология ғылымдарының докторы, профессор, Қазан федералды университеті, Қазан, Татарстан, РФ
Сенмез О.Ф.	философия докторы (PhD), профессор, Токат Газиосманпаша университеті, Токат, Түркия

Редакцияның мекенжайы: 010009, Астана қ., Жұмабаев даңғ., 4
Телефон/факс: (7172) 561 933; e-mail: eagi.vestnik@gmail.com, сайт: ojs.egi.kz

Еуразия гуманитарлық институтының Хабаршысы.
Меншіктенуші: «А.Қ. Құсайынов атындағы Еуразия гуманитарлық институты»
Қазақстан Республикасы Ақпарат және қоғамдық даму министрлігі Ақпарат комитетінде қайта есепке қойылды. Тіркеу № KZ92VPY00046970 17.03.2022
Басуға 30.12.2025 ж. қол қойылды. Пішімі 60*84 1\8. Қағаз офсеттік Көлемі. БТ.
Таралымы 200 дана. Бағасы келісім бойынша. Тапсырыс № 89
«Ақтаев У.Е.» баспасында басылып шықты

© А.Қ. Құсайынов атындағы Еуразия гуманитарлық институты

Главный редактор **Дауренбекова Л.Н.**
Кандидат филологических наук, доцент Евразийского гуманитарного института имени
А.К. Кусаинова
Ответственный редактор **Алимбаев А.Е.**
Доктор философии (PhD), доцент Евразийского гуманитарного института имени
А.К. Кусаинова

Редакционная коллегия

Аймухамбет Ж.А.	доктор филологических наук, профессор, ЕНУ имени Л.Н. Гумилева, Астана, Казахстан
Актаева К.	доктор филологических наук, профессор, университет имени Адама Мицкевича, Познань, Польша.
Абсадық А.А.	доктор филологических наук, профессор, Костанайский региональный университет имени А.Байтурсынова, Костанай, Казахстан
Аасланд Е.	доктор философии (PhD), профессор
Бредихин С.Н.	доктор филологических наук, профессор, Северо-Кавказский федеральный университет, Ставрополь, РФ
Гайнуллина Ф.А.	кандидат филологических наук, доцент университет имени А. Бокейхана, Семей, Казахстан
Ермекова Т.Н.	доктор филологических наук, профессор, Казахский национальный женский педагогический университет, Алматы, Казахстан
Есиркепова К.К.	кандидат филологических наук, профессор, Костанайский региональный университет имени А. Байтурсынова, Костанай, Казахстан
Жусипов Н.К.	доктор филологических наук, профессор, Торайгыров университет, Павлодар, Казахстан
Каранфил Г.	доктор философии (PhD), профессор, Комратский государственный университет, Кишинев, Молдова
Курбанова М.М.	доктор филологических наук, профессор, Ташкентский государственный университет узбекского языка и литературы им. Алишера Навои, Ташкент, Узбекистан
Камзабекулы Д.	академик НАН РК, доктор филологических наук, профессор, ЕНУ имени Л.Н. Гумилева, Астана, Казахстан
Курысжан Л.А.	кандидат филологических наук, профессор, Университет иностранных языков Ханкук, Сеул, Южная Корея
Онер М.	доктор философии (PhD), профессор, Эгейский университет, Измир, Турция
Олдфилд А.	доктор философии (PhD), профессор, Университет Каролины Каролина, США
Пименова М.В.	доктор филологических наук, профессор, Институт иностранных языков, Санкт-Петербург, РФ
Сайфулина Ф.С.	доктор филологических наук, профессор, Казанский федеральный университет, Казань, Татарстан, РФ
Сенмез О.Ф.	доктор философии (PhD), профессор, Университет Токат Газиосманпаша, Токат, Турция

Адрес редакции: 010009, г. Астана., пр. Жумабаева, 4
Телефон/факс: (7172) 561 933; e-mail: eagi.vestnik@gmail.com, сайт: ojs.egi.kz

Вестник Евразийского гуманитарного института.
Собственник: «Евразийский гуманитарный институт имени А.К. Кусаинова».
Министерством информации и общественного развития Республики Казахстан Комитет информации постановлено на переучет № KZ92VPY00046970 17.03.2022
Подписано в печать 30.12.2025 ж. Формат 60*84 1\8. Бум. типогр.
Тираж 200. Цена согласовано. Заказ № 89
Напечатано в издательстве «У.Е. Актаева»

©Евразийский гуманитарный институт имени А.К. Кусаинова

Chief Editor **Daurenbekova L.N.**
Candidate of Philological Science, Associate Professor of the A.K. Kussayinov Eurasian Humanities
Institute
Editor-in-Chief **Alimbayev A.E.**
Doctor of Philosophy (PhD), Associate Professor of the A.K. Kussayinov Eurasian Humanities
Institute

Editorial Board

Aimuhambet Zh.A.	Doctor of Philological Sciences, Professor, L.N. Gumilyov ENU, Astana, Kazakhstan
Aktayeva K.	Doctor of Philological Sciences, Professor, Poznan Adam Mitskevich University, Poznan, Poland
Absadyk A.A.	Doctor of Philological Sciences, Professor, Kostanay Regional University named after A.Baitursynov, Kostanay, Kazakhstan
Aasland E.	
Bredikhin S.N.	Doctor of Philological Sciences, Professor, North-Caucasus Federal University, Stavropol, RF
Гайнуллина Ф.А.	Candidate of Philological Sciences, Associate Professor Alikhan Bokeikhan University, Semey, Kazakhstan
Yermekova T.N.	Doctor of Philological Sciences, Professor, Kaz. National Women's Pedagogical University. Almaty, Kazakhstan
Yesirkepova K.K.	Candidate of Philological Sciences, Professor, Kostanay Regional University named after A.Baitursynov, Kostanay, Kazakhstan
Zhusipov N.K.	Doctor of Philological Sciences, Professor, Toraighyrov University, Pavlodar, Kazakhstan
Karanfil G.	Doctor of Philological (PhD), Professor, Komrat Devlet Univerditesi, Kishinev, Moldova
Kurbanova M.M.	Doctor of Philological Sciences, Professor, Tashkent State University of the Uzbek Language and Literature named after Alisher Navoyi, Tashkent, Uzbekistan
Kamzabekuly D.	Academician of NAS RK, Doctor of Philological Sciences, Professor, L.N. Gumilyov ENU, Astana, Kazakhstan
Kuryszhn L.A.	Candidate of Philological Sciences, Professor, Hankuk University of Foreign Studies Seoul Korea
Oner M.	Doctor of Philological (PhD), Professor, Aegean University, Izmir, Turkey
Oldfield A.	Doctor of Philological (PhD), Professor, Coastal Carolina University Carolina, USA
Pimenova M.V.	Doctor of Philological Sciences, Professor, Foreign Languages Institute, St-Petersburg, RF
Seifullina F.S.	Doctor of Philological Sciences, Professor, Kazan Federal University, Kazan, Tatarstan, RF
Senmez O.F.	(PhD), Professor, Tokat Gaziosmanpasa University, Tokat, Turkey

Editorial address: 010009, Astana., 4, Prospect Zhumabayev
Tel/Fax: (7172) 561 933: e-mail: eagi.vestnik@gmail.com, сайт: ojs.egi.kz

Bulletin of the Eurasian Humanities Institute.

Owner: «A.K. Kussayinov Eurasian Humanities Institute».

The Ministry of Information and Public Development of the Republic of Kazakhstan Information Committee decided to re-register No. KZ92VPY00046970 17.03.2022

Signed for printing 30.12.2025 Format 60 * 84 1 \ 8. Paper. Printing house

Circulation 200. Price agreed. Order No. 89

Printed in the publishing house of «U.E. Aktaev»

© A.K. Kussayinov Eurasian Humanities Institute

ЖАҚСЫЛЫҚОВА К.Б.,
ҮДЕРБАЕВ А.Ж.

МАЗМҰНЫ – СОДЕРЖАНИЕ – CONTENTS

ТІЛ БІЛІМІ – ЯЗЫКОЗНАНИЕ – LINGUISTICS

АБИЛМАЖИНОВА А.Б., АХМЕТОВА М.К., ЕКЕР С.	Қазақ тілдік санасындағы «қыз ұзату» тойының репрезентациясы	7
АЙДАРБЕК Қ.Ж., ИМАНБЕРДИЕВА А.Б., ЖУНУСОВА А.С.	Қазіргі ғылыми коммуникациядағы терминологиялық элементтер	22
AKIZHANOVA D.M., SATENOVA S.K., OMAROVA A.S.	The semantics of onyms: interlingual transfer of toponyms in the Akmola region	31
ЕСИМБЕКОВА Д.Б.	Иммерсивті сөздік – кәсіби лексиканы меңгертудің заманауи құралы	44
КАНАШАЕВА Г.А., АШИРКУЛОВ К.Б., ӘШІРХАНОВА Қ.М.	Ұлттық код: «Құтадғу білік» еңбегіндегі жомарт/ақи концепті	55
КЕНЖЕХАНОВА Н.Қ., ЖЫЛҚЫБЕКҰЛЫ Б., АГАБЕКОВА Ж.А.	Көптілді академиялық ортадағы терминжасам және аударма стратегиялары: қытай және қазақ тілдері негізінде	66
КУДЕРИНОВА К.Б., ЕСКЕНДІР Ж.Е.	Сөз стилистикасы	82
МАКУЛБАЕВА А.А., БАЙДРАХМАНОВ Д.Х.	Подкасттардағы киберсленгтерге лексикалық және семантикалық талдау	92
НУРБАЕВА А.М., БАЙСЫДЫК И.Б., КУРМАШЕВА Г.Б.	Англицизмы как лингвистическое явление в рекламных слоганах казахстана: структурно-семантический и прагматический анализ	102
НУРКИНА Н.А., БАРАТОВА М.Н.	Мәшһүр Жүсіптің «Гүлшат-Шеризат» дастанындағы көнерген сөздердің мағыналық-көркемдік қызметі	114
OMARBEKOVA G.A.	Digital culture in the kazakh context: contemporary issues	124
ӨМІРЗАҚОВА А.К., ЖАҚСЫЛЫҚОВА К.Б., ҮДЕРБАЕВ А.Ж.	Қ. Сәтбаев оқу мәтініндегі қазақ өлшем атауларының этнолингвистикалық репрезентациясы	133
ТАНЕШ Б., МЕЙРАМОВА С.А., ЗАГАТОВА С.Б.	Қазақ, ағылшын тілдеріндегі паремиологиялық бірліктердің мәдени ерекшеліктері	144
ТОЛЕУКОНЫР Ж.К.	«Әке» концептісінің мағыналық құрылымы және әлеуметтік-мәдени аспектісі (М. Әуезов шығармалары бойынша)	156

ӘДЕБИЕТТАНУ – ЛИТЕРАТУРОВЕДЕНИЕ – LITERATURE STUDIES

АБДЫРОВА А.О., ЖАЕВА Р.Р.	Ғалым Қ. Жүсіп еңбектеріндегі әдеби көркемдік түр сипатының зерттелу ерекшеліктері	166
АЛИМБАЕВ А.Е.	Көне түркі жазба мұраларындағы «мәңгілік» мотивінің жырлануы	178
БӘШІРОВ Н.Қ.	Байбатыр Ержанұлының публицистикалық мақалаларындағы ағартушылық ұстаным	189
БУТЕЕВ Б.О.	Смех между Востоком и Западом: Абай Кунанбайұлы и Анри Бергсон	200
SULEIMENOVA ZH.A., GALYMZHANOV B.G.	Religious motifs comparative analysis of Zhusup Kopeyuly and Ahmed Yasawi works	208
ҚУАНЫШБАЕВА Н.А., САҒЛАМ С.	Алаш кезеңіндегі балалар әдебиетінің көркемдік-жанрлық жүйесі	217
ШАЛҒЫНБЕКОВА А.Б., АМРЕНОВ А.Д.	Ақын Мәжит Айтбаевтың поэзиясы	227

ТІЛ ЖӘНЕ ӘДЕБИЕТТІ ОҚЫТУ ӘДІСТЕМЕСІ – МЕТОДИКА ПРЕПОДАВАНИЯ ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ – METHODOLOGY OF TEACHING LANGUAGE AND LITERATURE

КАРЫБАЕВА С.Е., ЖҮНІСОВА К.Қ.	Білім беру үдерісіндегі семантикалық оқытудың рөлі: мәтіндермен жұмыс істеу стратегиялары, кезеңдері және әдістері	237
----------------------------------	--	-----

Қ.Ж. АЙДАРБЕК¹ *А.Б. ИМАНБЕРДИЕВА² А.С. ЖУНУСОВА³

Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті, Алматы, Қазақстан^{1,2,3}
(e-mail: aidarkar_10@mail.ru¹, ainur-iab@mail.ru², aigera.kz777@mail.ru³)

ҚАЗІРГІ ҒЫЛЫМИ КОММУНИКАЦИЯДАҒЫ ТЕРМИНОЛОГИЯЛЫҚ ЭЛЕМЕНТТЕР

Аңдатпа. Зерттеуде қазіргі қазақ ғылыми коммуникациясындағы терминологиялық элементтердің жұмсалымдық ерекшеліктері қарастырылады. Сонымен қатар ғылыми-кәсіби дискурста қазақ терминдерінің құрылымы, семантикасы мен прагматикасына басты назар аударылады. Терминологиялық элементтердің ғылыми ақпаратты берудегі дәлдігі, бірегейлігі және тиімділігі жан-жақты талданады. Ұлттық-мәдени және танымдық ерекшеліктерді ескере отырып, терминдерді қалыптастыру, бейімдеу және өзектендіру үдерістері қарастырылады. Ғылыми байланыстың дәлдігі мен тиімділігін қамтамасыз ету үшін терминологияны жүйелі бақылау мен стандарттаудың маңыздылығы атап өтіледі. Терминологиялық бірліктерді қалыптастыру және қолдану кезінде танымдық және мәдени-тілдік деректерді ескерудің маңыздылығына баса назар аударылады. Әдістемелік негіз ретінде концептуалды және фреймдік талдау әдістері, салыстырмалы және мәнмәтіндік тәсілдер, сондай-ақ семантикалық үлгілеу элементтері қолданылады. Зерттеу нәтижелері терминологиялық элементтердің қазақ тіліндегі ғылыми ұғымдарды білдірудің негізгі құралы ретіндегі маңыздылығын көрсетеді және оларды терминтаным зерттеулерінде, лингвистикада, сондай-ақ ғылыми, кәсіби аударма және білім беру тәжірибелерінде қолдануға болады.

Түйін сөздер: терминологиялық элементтер, ғылыми коммуникация, ғылыми-кәсіби дискурс, ғылыми ақпарат, терминтаным.

Кіріспе. Ғылым мен технологияның қарқынды дамуы жағдайында терминология мәселелері ерекше өзектілікке ие болады. Терминологиялық элементтер ғылыми білімді беру құралына ғана емес, сонымен бірге ғылыми ойлаудың танымдық және мәдени ерекшеліктерінің көрінісіне айналады. Қазіргі қазақ ғылыми коммуникациясында терминдерді қалыптастыру, жаңарту және стандарттаудың белсенді үдерісі байқалады, бұл кешенді лингвистикалық талдауды қажет етеді. Жоғарыда атап өткеніміздей, ғылым мен технологияның дамуы, сондай-ақ өмірдің барлық салаларын цифрландыру жағдайында ғылыми лексиканың белсенді жаңаруы мен күрделенуі байқалады. Терминологиялық элементтер мамандандырылған білімнің негізгі тасымалдаушысы бола отырып, ғылыми коммуникацияның ажырамас бөлігіне айналады. Стандарттау, жаһандану және халықаралық ғылыми қоғамдастыққа интеграциялау үдерістерін ескере отырып, қазақ тіліндегі терминологияны зерттеу қажеттілігі ерекше өзектілікке ие болып отыр.

Ғылыми коммуникациядағы негізгі терминологиялық элементтерге салаға тән ұғымдар мен атаулар, халықаралық ғылыми терминдер, қысқартулар мен аббревиатуралар, символдар мен формулалық белгілер жатады. Бұл элементтер ғылыми мәтіннің құрылымын жүйелеп, ақпараттың бірімді қабылдануына жағдай жасайды. Терминнің мағыналық дәлдігі ғылыми пікірдің бұрмаланбауына және зерттеу нәтижелерінің дұрыс түсіндірілуіне тікелей әсер етеді. Сонымен қатар қазіргі ғылыми коммуникацияда пәнаралық терминологияның маңызы артып келеді. Бір ғылым саласында қалыптасқан терминдердің екінші салада қолданылуы жаңа ұғымдардың пайда болуына, ғылыми

интеграцияның күшеюіне жол ашады. Мұндай жағдайда терминологиялық бірізділік пен түсіндірмелі қолданыс ерекше қажет.

Ғаламдану үдерісіне байланысты ағылшын тіліндегі халықаралық терминдердің ғылыми айналымға кеңінен енуі де қазіргі ғылыми коммуникацияның маңызды белгісі болып табылады. Бұл құбылыс ғылымның жаһандық деңгейде дамуына мүмкіндік берсе, екінші жағынан ұлттық ғылыми тілдің терминологиялық жүйесін жүйелеу мен дамыту мәселесін өзекті етеді. Терминтаным саласындағы заманауи зерттеулер терминдердің формальды-семантикалық сипаттамаларына ғана емес, сонымен қатар олардың прагматикалық және танымдық қызметтеріне де назар аударады. Терминдер кәсіби қарым-қатынастың, тілдесімнің дәлдігін, бірегейлігін және тиімділігін қамтамасыз ете отырып, ғылыми дискурсты құрылымдауда шешуші рөл атқарады.

Аталған зерттеудің өзектілігі ұлттық-мәдени мәнмәтінді ескере отырып, терминологиялық элементтерді зерделеуге, сондай-ақ қазақ терминологиясын талдау мен жүйелеудің тиімді әдістерін әзірлеу қажеттілігіне байланысты. Сондай-ақ, зерттеудің өзектілігі ғылыми дискурстағы терминдердің рөлін кешенді түсіну қажеттілігіне, қазақ тіліндегі терминологиялық аппаратты жетілдіру міндеттеріне де тікелей қатысты. Терминдер ғылыми ойды білдірудің бір түрі ғана емес, сонымен қатар ойлаудың мәдени және ұлттық ерекшеліктерін қамтитын ғаламның концептуалды бейнесінің көрінісі болып табылады. Зерттеудің мақсаты – қазіргі ғылыми коммуникациядағы терминологиялық элементтердің жұмсалым ерекшеліктерін анықтау, олардың семантикалық және құрылымдық ресімделуіне әсер ететін факторларды анықтау, сондай-ақ олардың қазақ ғылыми кеңістігіндегі танымдық және коммуникативтік рөлін бағалау.

Өз кезегінде, қойылған мақсат бірнеше міндеттерді алға тартады: терминологиялық бірліктерге қолданыстағы теориялық тәсілдерді талдау; терминдердің құрылымдық, семантикалық және прагматикалық сипаттамаларын зерттеу; терминдердің қалыптасуы мен қабылдануына әлеуметтік-мәдени мәнмәтіннің әсерін сипаттау; қазіргі жағдайда қазақ терминологиялық жүйесінің мәселелері мен даму үрдістерін анықтау т.б. Жұмыстың ғылыми жаңалығы қазақ мәдениетіндегі ғылыми білімнің ақыл-ой үлгілерін көрсететін фреймдік құрылымның құрамдас бөлігі ретінде терминдерді талдауға танымдық-дискурсивті көзқараста жатыр.

Әдістеме және зерттеу әдістері. Жұмыста қойылған мақсаттар мен міндеттерге қол жеткізу үшін дәстүрлі лингвистикалық және заманауи когнитивтік тәсілдерді біріктіретін әдістер кешені қолданылды, бұл терминологиялық элементтерді жан-жақты талдауға мүмкіндік берді.

– концептуалды талдау: бұл әдіс терминдердің негізінде жатқан концептуалды құрылымдарды анықтауға және сипаттауға, сондай-ақ ғылыми ұғымдардың ана тілінде сөйлейтіндердің санасында қалай қалыптасатынын және қабылданатынын бақылауға мүмкіндік берді. Концептуалды талдау терминология арқылы қалыптасқан менталды көріністерді анықтау үшін өте маңызды;

– фреймдік талдау: фрейм-семантика идеяларына сүйене отырып (Ч.Филлмор т.б.), термин белгілі бір когнитивтік үлгі-фреймнің бөлігі ретінде қарастырылады, мұнда әр термин өзара байланысты ұғымдардың тұтас құрылымын белсендіреді. Бұл терминдерді оқшауланған бірліктер ретінде емес, белгілі бір дискурсқа қатысатын білім жүйесінің элементтері ретінде қарастыруға мүмкіндік берді;

– компонентті талдау әдісі: бұл әдіс терминнің семантикалық компоненттерін (мағынаның өзегі мен шеткері аймағын) анықтау үшін, сондай-ақ әртүрлі ғылыми пәндердегі бірдей типтегі терминдердің мағыналарын салыстыру үшін қолданылды. Бұл әсіресе бір саладан екінші салаға өткен терминдерді немесе салааралық терминдерді зерттеуде тиімді болып саналады;

– дискурстық талдау: ғылыми коммуникация мәтіндер арқылы жүзеге асырылатындықтан, терминдердің ғылыми дискурс мәнмәтінінде, яғни ауызша да, жазбаша да жұмсалуын зерттеуге ерекше назар аударылды. Талдау микротақырыптар, дәлелдер, семантикалық байланыстар деңгейінде жүргізілді;

– контент-талдау: бұл әдіс ғылыми жарияланымдардың, оқулықтардың, диссертациялардың және басқа дереккөздердің нақты мәтіндеріндегі терминдердің қолданылуын талдауға мүмкіндік береді. Мазмұнды талдау арқылы терминологиялық бірліктер қолданысының жиілігі, тұрақтылығы және мәнмәтіні анықталды;

– салыстырмалы-салғастырмалы талдау: қазақ және орыс тілдеріндегі баламалы терминдерді талдау, олардың семантикасындағы, құрылымындағы, қолданысы мен жұмсалымындағы және ғылыми ортада бейімделу дәрежесіндегі айырмашылықтарды анықтау үшін қолданылды.

Зерттеу барысында мынадай материал пайдаланылды: терминологиялық элементтер белсенді қолданылатын қазақ және орыс тілдеріндегі ғылыми және ғылыми-танымал мәтіндер корпусы (мақалалар, монографиялар, оқу құралдары, диссертациялар); ҚР терминологиялық комиссиясы бекіткен ресми құжаттар, терминологиялық сөздіктер мен глоссарийлер т.б.

Талқылау мен бақылау. Ғылыми коммуникациядағы терминологиялық элементтердің мәселелері терминтаным, когнитивтік лингвистика, семиотика және тіл философиясы мүдделерінің тоғысында орын алады [1, 223]. Терминологияға жүйелік және когнитивті бірлік ретінде ғылыми қызығушылық XX ғасырдан бастап белсенді дамып келеді және соңғы онжылдықтарда ғылыми білімнің жаһандануына және терминдерді біріздендіру мен стандарттау қажеттілігіне байланысты күшейе түсті [2, 94].

Дәстүрлі терминтаным негіздерін Э.Вюстер [3], Д.С.Лотте [4], В.М.Лейчик [5], қазақ терминологиясында Ә.Т.Қайдар [6], Ө.Айтбайұлы [7], Б.Қалиев [8] сияқты ғалымдардың еңбектері қалаған. Олардың еңбектері терминдерді қалыпқа келтіруге, жіктеуге және логикалық-семантикалық талдауға қатысты. Аталған зерттеушілер терминді ғылыми тілдің ұғымымен және норма ерекшелігімен байланысын зерттей отырып, термин нақты, бір мәнді бірлік ретінде қарастырылуы тиіс деген қорытынды жасайды.

Когнитивті лингвистиканың дамуымен терминологиялық бірліктер фреймдер мен менталды схемаларды белсендіретін ғаламның концептуалды көрінісінің элементтері ретінде қарастырыла бастайды. Бұл тәсілдің бір бөлігі ретінде термин тек белгілеу құралы ғана емес, сонымен қатар білімді концептуалдау және категориялау құралы болып табылады. Қазақстандық ғылымда терминдердің танымдық және мәдени-тілдік аспектілері С.С.Исакова [9], Қ.Ж.Айдарбек, Н.У.Абдуллина [10], С.Қ.Құлманов [11], А.Бисенғали [12] еңбектерінде зерттеледі, онда терминдерді қалыптастыру мен қабылдаудағы ұлттық-мәдени компоненттің рөлі атап көрсетілген. Бұл зерттеулер қос тілділік пен жаһандану жағдайында қазақ терминологиясының дамуы үшін ерекше маңызды.

Когнитивті лингвистиканың дамуы нәтижесінде терминологиялық бірліктерді тек семантикалық немесе сөздік категориялар ретінде емес, ойлау үдерісін көрсететін, фреймдер мен менталды схемаларды белсендіретін, ғаламның концептуалды көрінісінің маңызды элементтері ретінде қарастыру үрдісі қалыптасты. Бұл тәсіл терминдерді ғылыми дүниетаным мен когнитивтік құрылымдар арқылы түсінуге, олардың мәнін тек сыртқы белгілерімен емес, менталды модельдер мен концептуалды жүйелердегі рөлі арқылы бағалауға мүмкіндік береді. Осылайша, терминологиялық бірліктер ғылым тіліндегі ақпаратты сақтау, өңдеу және жеткізу құралынан гөрі, ойлау мен түсіну механизмін көрсететін когнитивті құрылымдар ретінде қарастырылады.

Қазіргі таңдағы өзекті зерттеулер терминнің ғылыми дискурстың негізгі құрамдас бөлігі ретіндегі рөлін көрсетеді. О.С.Иссерстің айтуынша, термин тек аталымдық бірлік ретінде ғана емес, сонымен бірге ғылыми білімді құруға қатысатын дәлелді құрал ретінде де қызмет етеді [13, 163]. Бұл әсіресе пәнаралық жағдайда, бір термин түрлі ғылымдарда әртүрлі семантикалық жүктемеге ие болуы мүмкін.

Қазіргі зерттеушілер [14, 112] терминдерді, соның ішінде электрондық корпустар мен автоматтандырылған жүйелерді қолдану арқылы бақылау және жүйелеу қажеттілігіне назар аударады [15, 27]. Терминологиялық мониторинг ғылыми лексиканы өзектендіру, верификациялау және біріздендіру құралы ретінде қарастырылады.

Нәтижелер. Терминологиялық лексиканы жүйелеу мен стандарттауда терминологиялық элементтер маңызды рөл атқарады. «... термин – ұғымның тілдік (вербалды) белгілемесі» [16]. Қазақ тілінде, басқа тілдердегідей, терминогенез үдерісі сөзжасамдық өнімділігі жоғары аффикстерді қолданумен белсенді байланысты. Кейбір аффикстер уақыт өте келе әртүрлі ғылыми және кәсіби салаларда мамандандырылған ұғымдарды қалыптастыру қабілетінің арқасында терминологиялық элементтердің тұрақты мәртебесіне ие болады. Мұндай аффикстерді бөліп көрсету терминологиялық жүйені ретке келтіруге, оның даму заңдылықтарын анықтауға, сондай-ақ қазақ терминологиясын одан әрі толықтыруды талдау мен болжауды тиімді жүргізуге мүмкіндік береді. Төменде қазақ тілінде терминологиялық элементтер ретінде қызмет ететін ең көп қолданылатын аффикстер берілген.

Қазақ тіліндегі терминологиялық элементтерге айналған қосымшалар:

тұйық етістік –у – үдеріс мағынасын білдіреді: айыптау, анықтау, тергеу, бұрғылау, сақтандыру т.б.;

-ым, -ім – ғылыми ұғым атауын білдіреді: айтылым (акустика), жасалым (артикуляция), қабылданым (восприятие речи), естілім (перцепция), үндесім (сингармонизм), жуысым (щелинность), тоғысым (смычка), аталым (номинация) т.б.;

-қыш/-кіш, -ғыш/-гіш – құрал-сайман, құрылғы, аспап атауын білдіреді: ажыратқыш – выключатель, электроқозғалтқыш – электродвигатель, қыздырғыш – нагреватель, бутаратқыш – парораспределитель, оқшаулатқыш – изолятор, сақтандырғыш – предохранитель т.б.;

-уыш/-уіш – құрылғы, тетік, қондырғы атауын білдіреді: талдауыш – анализатор, жүктеуіш – грузчик, жинақтауыш – накопитель, шектеуіш – ограничитель, өңдеуіш – обработчик т.б.;

-уыл, -еуіл, -уыл, -уіл – заттық мағынаны білдіреді: қорғауыл, қарауыл, тосқауыл, тежеуіл т.б.;

-лық, -лік, -дық, -дік, -тық, -тік – сапа, қалып-күй, көрсеткіш т.б. мағыналарды білдіреді: ылдғалдылық – влажность, аморфтық – аморфность, беріктік – прочность, жауатершілік – воинственность, жеңілдік – льгота, кезекшілік – дежурство, кенеттілік – внезапность;

-ғы, -гі, -қы, -кі – құрал-сайман, құрылғы, аспап атауын білдіреді: сорғы – насос, бұрғы – бур;

-ды, -ді, -ты, -ті, -лы, -лі – материал, үдеріс, қасиет т.б. мағыналарын білдіреді: төгіңді – сброс, ағынды – сток, аспалы – навесной, ауыспалы – переменный;

-шы, -ші, -кер, -гер – адамның кәсібіне, қызметіне, мамандығына, айналысатын шаруасына байланысты мағыналарды білдіреді: әйнекші – стекольщик, бақылаушы – контроллер, бетоншы – бетонщик, авиаталдаушы – автоанализатор, автоматшы – автоматчик, автомобильші – автомобилист, тыңшы – агент, аудармашы – переводчик, әдіскер – методист, ғарышкер – космонавт;

-ма, -ме, -ба, -бе, -па, -пе – тетік, бөлшек, зат, жиынтық т.б. мағыналарын білдіреді: бейтараптама – нейтраль, бекітпе – крепеж, белдеме – буртик; царга, бума – бухта; пучок; прядь, балама – эквивалент, бітеме – заглушка, жүктеме – нагрузка, жылжыма – оплывина, бағдарлама – программа;

-ыс, -іс, -с – үдеріс мағынасын білдіреді: беріліс – передача, ағыс – течение; ток, бекініс – укрепление, атыс – стрельба, байланыс – связь, жүріс – ход, дағдарыс – кризис;

-ын, -ін, -н – үдеріс, құрылыс мағыналарын білдіреді: ағын – поток, бөген – водохранилище, тегеурін – напор, кескін – абрис т.б.

Осымен байланысты, -қыш / -кіш, -ғыш / -гіш қазақ терминжасам формантының фреймдік талдауын келтіретін болсақ, ол етістік түбірлері негізінде құрал-саймандардың, аспаптардың, құрылғылардың атауларын қалыптастыру үшін пайдаланылады: когнитивті фрейм: «іс-әрекет құралы» – аталған қосымша санада арнайы құрал, құрылғы немесе құрал жасалатын әрекет моделін белсендіреді. Ол білімді сұлба бойынша мына түрде құрылымдайды: іс-әрекет → оны орындау құралы → құралдың атауы.

Кесте 1 – қыш / -кіш, -ғыш / -гіш терминологиялық элементінің фреймдік құрылымы

Фрейм компоненті	Қызметі	Мысал	Түсіндірме
Агент, субъект	Іс-әрекетті орындаушы	Адам	Құралды қолданатын адам
Бастапқы етістік	Негізге алынған іс-әрекет	Жуу, сору	Етістік түбірі
Аспап, құрылғы	Іс-әрекетті орындау үшін қолданылатын нәрсе	Жуғыш, сорғыш	Құрылғының немесе құралдың атауы
Нәтиже	Іс-әрекет негізінде функционалды объектіні алу	Жуғыш – жуушы құрал	Берілген іс-әрекетті орындайтын құрал
Қолданыс саласы	Тұрмыс, техника, өнеркәсіп, ауыл шаруашылығы және т. б.	Кіржуғыш, шаңсорғыш	Мәнмәтіндердегі мысалдар
Прагматикалық деңгей	Техника, тұрмыс, технология лексикасында қолданылады	Тұрмыстық техника	Күнделікті сөйлеуде белсенді қолданылады

Яғни, аталған форманттың когнитивті үлгісі төмендегідей көрініске ие: іс-әрекет (етістік) → -қыш/-кіш/-ғыш/-гіш терминологиялық элементі → іс-әрекетті орындайтын аспап.

Сонымен, -қыш / -кіш, -ғыш / -гіш қосымшасы құрал-заттық атаулардың құрамында терминологиялық элемент ретінде қызмет етеді. Ол тіл иелерінің санасында «іс-әрекет – құрал» фреймін белсендіреді, яғни біздің түйсігімізде етістік көрсеткен белгілі бір іс-әрекетті орындайтын құралдың немесе аспаптың атауы орын алатынын көрсетеді. Сондықтан да, ол айқын семантикалық уәждемеге ие және қазақ тілінің терминжасам жүйесінде, әсіресе тұрмыстық, өндірістік және техникалық лексикада құрылымдаушы рөл атқарады.

Жалпы алғанда, термин элементтерді зерттеуге арналған фреймдік тәсіл келесі мәселелер шешімін табуға мүмкіндік береді: тілдегі концептуалдау және категориялау тетіктерін тереңірек түсінуге; терминжасамның когнитивті-уәждемелік негізін анықтауға; терминологиялық элементтердің семантикалық жүйелілігі мен жұмсалым заңдылықтарын бақылап қадағалауға; олардың мәртебесін кәсіби және ғылыми терминологияны құруға белсенді қатысатын терминологиялық элементтер ретінде негіздеуге т.б.

Зерттеу қазақ терминологиясының дамуы тұрғысынан ерекше маңызға ие, өйткені ол менталды-тілдік үдерістерге сүйене отырып, терминдерді құру мен бекітудің ішкі тетіктерін сипаттауға мүмкіндік береді. Бұл өз кезегінде қазіргі заманғы когнитивті лингвистиканың дамуына үлес қосады, сондай-ақ қазақ тіліндегі неғұрлым саналы және ғылыми негізделген терминологиялық саясат үшін болашақ бағдарлар ашады.

Қазіргі зерттеу көрсеткендей, терминологиялық элементтердің фреймдік модельдерін қарастыру олардың ғылыми тілдегі рөлін терең түсінуге мүмкіндік береді. Фреймдік талдау арқылы терминдердің семантикалық айқындылығы, концептуалды тереңдігі және жұмсалымдық өнімділігі айқын көрініс табады. Бұл тәсіл тек теориялық лингвистика үшін терминдік жүйелерді жүйелі зерттеуге жағдай жасаумен шектелмей, қолданбалы лингвистикада мәтіндік талдау, аударма, білім беру бағдарламаларын құру сияқты практикалық міндеттерді шешуге де ықпал етеді. Осылайша, терминологиялық

элементтердің фреймдік модельдерін қарастыру олардың жұмсалымдық өнімділігін, концептуалды тереңдігін және семантикалық айқындылығын нақты көрсетеді. Фреймдік талдау терминнің тек жеке мағынасын емес, оны қоршаған ұғымдар мен категориялар жүйесіндегі байланыстарын ашады, бұл оның концептуалды құрылымын айқын етеді. Сонымен қатар, терминнің әртүрлі мәтіндік контексттерде қолданылуын зерттеу арқылы оның әмбебаптылығы мен жұмсалымдық өнімділігін анықтауға болады. Мұндай тәсіл тек теориялық лингвистика үшін терминдік жүйелерді терең талдауға мүмкіндік беріп қана қоймай, қолданбалы лингвистикада мәтіндік талдау, аударма, білім беру бағдарламаларын құру сияқты практикалық мәселелерді шешуге де тиімді болып табылады.

Қорытынды. Ғылыми коммуникациядағы терминологиялық элементтерді зерттеу олардың қалыптасуында, жұмсалым мен қолданысында және когнитивті репрезентациясында бірқатар заңдылықтарды анықтауға мүмкіндік береді. Морфологиялық тұрғыдан жасалған семантикалық бірліктер болып табылатын терминологиялық элементтер ғылыми білімді құрылымдауда шешуші рөл атқарады, ғылыми ұғымдарды категориялауда, аталымда және жүйелеу үдерістерін жеңілдетеді. Олардың өнімділігі, тұрақтылығы және бірнеше рет туынды қолдану қабілеті оларды тілді үнемдеудің және ғылыми лексиканы стандарттаудың маңызды тетігіне айналдырады.

Жұмыста өзіндік деривациялық базаның белсенді дамуын қадағалайтын қазақ терминологиялық жүйесіне ерекше назар аударылды. Бірнеше -қыш/- кіш, -ғыш/- гіш т.б. сияқты аффикстерді талдау бұл форманттардың ғылыми-кәсіби салада жаңа ұғымдардың қалыптасуына ықпал етуін ескере отырып, терминжасамдық қана емес, концептуалдау қызметін де орындайтынын көрсетті. Қарастырылған терминологиялық элементтердің әрқайсысын терминді кеңірек білім жүйесімен байланыстыратын негізгі семантикалық түйіндер рөлін атқаратын фреймдік модель шеңберінде талдауға болады.

Фреймдік тәсіл терминологиялық элементтер туралы ақпаратты құрылымдауға ғана емес, сонымен қатар олардың өз ана тілінде сөйлейтіндердің танымдық кеңістігіне интеграциялануын көрсетуге мүмкіндік береді. Терминологиялық элементтер іс-әрекеттің, үдерістің, құралдың, білім саласының және т.б. жалпыланған категорияларын бейнелейді және осылайша ғылыми терминологияны игеру мен қолдану үдерісін жеңілдететін тұрақты концептуалдау сұлбаларды қалыптастырады. Бұл әсіресе ғылыми қызметті күшейту, ғылыми коммуникация саласын кеңейту және көптілді академиялық кеңістікке көшу жағдайында өте маңызды.

Зерттеу нәтижелерін теориялық және қолданбалы мақсаттарда пайдалануға болады. Теориялық тұрғыдан олар морфология мен когнитивті лингвистиканың өзара әрекеттесуі туралы идеяларды тереңдетуге ықпал етеді, терминтаным ғылымы мен когнитивті талдаудың әдіснамалық базасын байытады. Қолданбалы аспект бойынша олар заманауи глоссарийлерді, терминологиялық өңдеудің автоматтандырылған жүйелерін, сондай-ақ лингвистика, терминография және аударма мамандарын даярлау кезінде білім беру тәжірибесінде пайдалы болуы мүмкін.

Түйіндей келгенде, терминологиялық элементтер сөздің формалды компоненттерін ғана емес, сонымен бірге ғылыми коммуникацияның тиімділігін қамтамасыз ететін танымдық ақпараттың маңызды тасымалдаушыларын да білдіреді. Оларды қазіргі лингвистикалық парадигма мәнәтінінде зерттеу ғылыми тілді кешенді талдау, оның жүйелі ұйымдастырылуы мен дамуы үшін жаңа перспективалар ашады.

Әдебиеттер

1. Құрманбайұлы Ш. Терминқор қалыптастыру көздері мен терминжасам тәсілдері. – Алматы: Сөздік-Словарь, 2005. – 240 б.
2. Құлманов С.Қ., Шүленбаев Н.Қ., Ыбырайым А.О. Бекітілген терминдердің қолданылуындағы бірізділік проблемалары // Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ Хабаршысы.

Филология сериясы. – №1(150). – 2025. – Астана. – Б. 94-108. DOI: <https://doi.org/10.32523/2616-678X-2025-150-1-94-108>

3. Вюстер Э. Введение в общую терминологию и терминологическую лексикографию. – Нью-Йорк: Springer, 1979. – 215 с.
4. Лотте Д.С. Как работать над терминологией. Основы и метод. – М.: Наука, 1968. – 76 с.
5. Лейчик В.М. Предмет, методы и структура терминоведения: Автореф. дис. докт. филол. наук. – М.: ИЯ АН СССР, 1989. – 46 с.
6. Қайдаров Ә. Қазақ терминологиясына жаңаша көзқарас. – Алматы: Рауан, 1993. – 43 б.
7. Айтбайұлы Ә. Қазақ сөзі: Қазақ терминологиясының негіздері. – Алматы: Рауан, 1997. – 240 б.
8. Калиев Б.К. Лексико-семантическая и морфологическая структура названий растений в казахском языке. – Алма-Ата: Мектеп, 1996. – 168 с.
9. Исақова С.С. Қазақ терминтанымның когнитивтік- прагматикалық аспектісі. Филол. ғыл. доктор. автореф. – Алматы, 2008. – 46 б.
10. Айдарбек Қ.Ж., Иманбердиева А.Б., Абдуллина Н.У. Терминологиялық аталым үдерісіндегі тілмен ойлаудың біртұтастығы мәселелері // Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің Хабаршысы. Филология сериясы. – №1(150). – 2025. – Б. 22-34. DOI: <https://doi.org/10.32523/2616-678X-2025-150-1-22-34>
11. Құлманов С.Қ., Рсалиева Н.М., Омарова А.Д., Ескендір Ж.Е. Қазіргі қазақ терминологиясындағы семантикалық үдерістер. TILTANYM. – 2023. – Б. 85-94. DOI: <https://doi.org/10.55491/2411-6076-2023-3-85-94>
12. Бисенғали А. Қазақ және түрік тілдеріндегі терминдену үдерістері (лингвомәдени және лингвокогнитивтік салыстырмалы талдау). – Алматы: Қазақ кітабы, 2022. – 164 б.
13. Иссерс О.С. Речевое воздействие: учеб. пособие для студентов, обучающихся по специальности «Связи с общественностью» / О.С. Иссерс. – М.: Наука, 2009. – 224 с.
14. Анафинова М.Л., Есенгельдинова А.Т. Терминологическая системность как лингводидактический аспект исследования языка для специальных целей // Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ Хабаршысы. Филология сериясы. – 2023. – №2(143). – Б. 27-34. DOI: <https://doi.org/10.32523/2616-678X-2023-143-2-27-38>
15. Ахмедова Х.О. Терминологическая система — знаковая модель в области знаний / Х.О. Ахмедова. – Текст: непосредственный // Молодой ученый. – 2022. – № 1 (396). – С. 264-266. – URL: <https://moluch.ru/archive/396/87536/> (дата обращения: 15.04.2025).
16. Saiz-Jimenez C. Special Issue on Interdisciplinary Researches for Cultural Heritage Conservation// Appl. Sci. – 2023. – №13(3), 1824. DOI: <https://doi.org/10.3390/app13031824>.

Қ.Ж. АЙДАРБЕК, А.Б. ИМАНБЕРДИЕВА, А.С. ЖУНУСОВА

Казахский национальный университет имени аль-Фараби, Алматы, Казахстан

ТЕРМИНОЛОГИЧЕСКИЕ ЭЛЕМЕНТЫ В СОВРЕМЕННОЙ НАУЧНОЙ КОММУНИКАЦИИ

Аннотация. В исследовании рассматриваются особенности функционирования терминологических элементов в современной казахской научной коммуникации. Вместе с тем в исследовании особое внимание уделяется структуре, семантике и прагматике казахских терминов в научно-профессиональном дискурсе. В работе детальному и всестороннему анализу подвергаются такие характеристики терминологических элементов, как точность, уникальность и эффективность при передаче научной информации. Рассматриваются процессы формирования, адаптации и актуализации терминов с учетом национально-культурных и познавательных особенностей. Подчеркивается важность систематического контроля и стандартизации терминологии для обеспечения точности и эффективности научного общения. Особое внимание уделяется важности учета когнитивных и культурно-языковых данных при формировании и использовании терминологических единиц. В качестве методологической основы используются концептуальные и фреймовые методы анализа,

сравнительный и контекстуальный подходы, а также элементы семантического моделирования. Результаты исследования подчеркивают важность терминологических элементов как основного средства выражения научных понятий в казахском языке и могут быть использованы в терминологических исследованиях, лингвистике, а также в научных, профессиональных переводческих и образовательных практиках.

Ключевые слова: терминологические элементы, научная коммуникация, научно-профессиональный дискурс, научная информация, терминология.

K. AIDARBEK, A. IMANBERDIYEVA, A. ZHUNUSOVA

Al-Farabi Kazakh National University, Almaty, Kazakhstan

TERMINOLOGICAL ELEMENTS IN MODERN SCIENTIFIC COMMUNICATION

Annotation. The study examines the peculiarities of the use of terminological elements in modern Kazakh scientific communication. Scientific and professional discourse also focuses on the structure, semantics and pragmatics of Kazakh terms. The accuracy, uniqueness and effectiveness of terminological elements in the transmission of scientific information can be comprehensively analyzed. The article considers the processes of formation, adaptation and actualization of terms, taking into account national, cultural and cognitive characteristics. The importance of systematic monitoring and standardization of terminology is emphasized to ensure the accuracy and effectiveness of scientific communication. Special attention is paid to the importance of taking into account cognitive and cultural-linguistic data in the formation and use of terminological units. Conceptual and frame analysis methods, comparative and contextual approaches, as well as elements of semantic modeling are used as a methodological basis. The results of the study emphasize the importance of terminological elements as the main means of expressing scientific concepts in the Kazakh language and can be used in terminological research, linguistics, as well as in scientific, professional translation and educational practices.

Keywords: terminological elements, scientific communication, scientific and professional discourse, scientific information, terminology.

References

1. Qürmanbaiұly Ş. Terminqor qalyptastyru közderi men terminjasam täsilderi. – Almaty: Sözdik-Slovär, 2005. – 240 b.
2. Qұлманов S.Q., Шүленбаев N.Q., Ybyraiym A.O. Bekitilgen teriminderdiñ qoldanylyndağy bırızdılık problemalary // L.N. Gumilev atyndağy EÜU Habarşysy. Filologia seriasy. – №1(150). – 2025. – Astana. – B. 94-108. DOI: <https://doi.org/10.32523/2616-678X-2025-150-1-94-108>
3. Vüster E. Vvedenie v obşuiu terminologiu i terminologicheskuiu leksikografiu. – Nü-İork: Springer, 1979. – 215 s.
4. Lotte D.S. Kak rabotät nad terminologiei. Osnovy i metod. – M.: Nauka, 1968. – 76 s.
5. Leichik V.M. Predmet, metody i struktura terminovedenia: Avtoref. dis. dokt. filol. nauk. – M.: İA AN SSSR, 1989. – 46 s.
6. Qaidarov Ä. Qazaq terminologiasyna jañaşa közqaras. – Almaty: Rauan, 1993. – 43 b.
7. Aitbaiұly Ö. Qazaq sözi: Qazaq terminologiasynyñ negizderi. – Almaty: Rauan, 1997. – 240 b.
8. Kaliev B.K. Leksiko-semanticheskaiia i morfologicheskaiia struktura nazvanii rasteni v kazahskom iazyke. – Alma-Ata: Mektep, 1996. – 168 s.
9. İsaqova S.S. Qazaq termintanymynyñ kognitivtik- pragmatikalyq aspektisi. Filol. ğyl. doktor. ... avtoref. – Almaty, 2008. – 46 b.
10. Aidarbek Q.J., İmanberdieva A.B., Abdullina N.U. Terminologialyq atalym üderisindegi tilmen oilaudyñ birtütastyğy мәseleleri // L.N. Gumilev atyndağy Eurazia ülttyq universitetiniñ Habarşysy. Filologia seriasy. – №1(150). – 2025. – B. 22-34. DOI: <https://doi.org/10.32523/2616-678X-2025-150-1-22-34>

11. Qulmanov S.Q., Rsalieva N.M., Omarova A.D., Eskendir J.E. Qazirgıqazaqterminologiasyndaǵy semantikalıq üderister. TILTANYM. – 2023. – B. 85-94. DOI: <https://doi.org/10.55491/2411-6076-2023-3-85-94>
12. Bisenǵalı A. Qazaq jáne türk tilderindeǵı termindenu üderisteri (lingvomädeni jáne lingvokognitivtik salıstırmaly taldaı). – Almaty: Qazaq kıtaby, 2022. – 164 b.
13. İssers O.S. Rechevoe vozdeistvie: ucheb. posobie dlä studentov, obuchaiuşıhsä po spesiälnosti «Sväzi s obşestvennostü» / O.S. İssers. – M.: Nauka, 2009. – 224 s.
14. Anafinova M.L., Esengeldinova A.T. Terminologicheskaiä sistemnost kak lingvodidakticheski aspekt issledovania iazyka dlä spesiälnyh selei // L.N.Gumilev atyndaǵy EÜU Habarşysy. Filologia seriasy. – 2023. – №2(143). – B. 27-34. DOI: <https://doi.org/10.32523/2616-678X-2023-143-2-27-38>
15. Ahmedova H.O. Terminologicheskaiä sistema — znakovaia model v oblasti znani / H.O. Ahmedova. – Teks: neposredstvennyi // Molodoi uchenyi. – 2022. – № 1 (396). – S. 264-266. – URL: <https://moluch.ru/archive/396/87536/> (data obraşenia: 15.04.2025).
16. Saiz-Jimenez C. Special Issue on Interdisciplinary Researches for Cultural Heritage Conservation// Appl. Sci. – 2023. – №13(3), 1824. DOI: <https://doi.org/10.3390/app13031824>.

Авторлар туралы мәлімет:

Айдарбек Қарлығаш Жамалбекқызы – филология ғылымдарының докторы, әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің доценті, Алматы, Қазақстан.

Айдарбек Қарлығаш Жамалбекқызы – доктор филологических наук, доцент Казахского национального университета имени аль-Фараби, Алматы, Казахстан.

Aidarbek Karlygash Zhamalbekkyzy – doctor of philology sciences, Associate Professor at Al-Farabi Kazakh National University, Almaty, Kazakhstan.

Иманбердиева Айнұр Балтабайқызы – әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің докторанты, Алматы, Қазақстан.

Иманбердиева Айнұр Балтабаевна – докторант Казахского национального университета имени аль-Фараби, Алматы, Казахстан.

Imanberdiyeva Ainur Baltabaevna – doctoral student at Al-Farabi Kazakh National University, Almaty, Kazakhstan.

Жүнісова Айгерім Сұлтанқызы – әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің докторанты, Алматы, Қазақстан.

Жунусова Айгерім Султановна – докторант Казахского национального университета имени аль-Фараби, Алматы, Казахстан.

Zhunusova Aigerim Sultanovna – doctoral student at Al-Farabi Kazakh National University, Almaty, Kazakhstan.